Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Juho Mäki-Lohiluoma

27.9.2021

HE 109/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luottotietolain, maksupalvelulain 86 §:n ja rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta
Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Elinkeinoelämän keskusliitto EK:lta lausuntoa otsikkoasiassa. EK kiittää eduskunnan talousvaliokuntaa pyynnöstä ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

1. Yleistä

Elinkeinoelämän näkökulmasta luottotietojen keskeinen tehtävä on antaa tietoa harkinnan tekemiseen siitä, minkälaisia riskejä sopimussuhteeseen sisältyy, ja minkälaisilla ehdoilla sopimus voidaan tehdä. Luottotietolain mukaiset tiedot antavat tärkeää tietoa näiden riskien arvioimiseksi.

Maksuhäiriömerkintöjen säilytysajan mahdollinen lyhentäminen on ollut alun perin tarkoitus tehdä samassa yhteydessä, kun positiivinen luottotietorekisteri otetaan käyttöön. EK katsoo, että tämä lähtökohta olisi edelleen perusteltu, jotta luottotietosääntely tulisi arvioiduksi kokonaisuutena.

EK on nostanut tässä lausunnossa ilmaistut huolet esiin lainvalmisteluprosessin eri vaiheissa, mutta ymmärtää kuitenkin sinänsä poliittisen tavoitteen pyrkiä lyhentämään maksuhäiriömerkinnän ajallista vaikutusta. EK ehdottaa eduskunnan harkittavaksi maksuhäiriömerkintöjen säilytysajan lyhentämistä vaihtoehtoisilla tavoilla, jotka pienentäisivät vaikutuksia mahdollisuuksiin tehdä riskiarviointeja.

2. Arvioita hallituksen esitykseen liittyvistä vaikutuksista

Luottotietolain mukaiset maksuhäiriömerkinnät antavat tietoa erityisesti sopimuksen tekemiseen liittyvien luottoriskien arvioimiseen. Tällaista riskiarviota joudutaan tekemään useissa asiayhteyksissä, kuten pankin myöntäessä luottoa kuluttajalle, käyttöesineen tuottajan myydessä tuotteita jälleenmyyjälle ja yrityksen vuokratessa toimitilaa toiselle yritykselle.

Hallituksen esityksessä todetaan, että sen laatimisen taustalla on eduskunnan hyväksymä lausuma, jossa on edellytetty maksuhäiriömerkintöjen säilytysajan lyhentämistä. EK ymmärtää lausuman taustalla olevan poliittisen tavoitteen helpottaa maksuhäiriömerkinnän saaneiden yritysten ja kuluttajien tilannetta, mutta suhtautuu varauksellisesti hallituksen esityksessä valittuun toteuttamistapaan.

Käytössä olevan luottotiedon supistaminen ei välttämättä suoraan johda maksuhäiriömerkinnän omaavien yritysten ja kuluttajien aseman parantumiseen, sillä tarpeellisen informaation jäädessä puuttumaan yritykset joutuisivat muuttamaan luottoriskiarviointitapojaan. Tarpeellisen maksuhäiriöitä koskevan tiedon puuttumisen kaikkia vaikutuksia on siksi hankala arvioida etukäteen ja ne voivat olla myös lainvalmisteluvaiheessa ennakoituja merkittävästi suurempia.

Mahdollisuus kattavaan riskien arviointiin näkyy usein taloudellisesti sopimuksen hinnassa tavalla, joka koituu suoraan myös kuluttajan tai muun sopimusosapuolen hyödyksi. Mikäli riskiarviointiin on tarjolla riittävät tiedot, yritykset eivät joudu tekemään sopimuskumppanin asemasta todellisuutta negatiivisempia oletuksia. Jos taas yritys ei saa riittäviä tietoja riskin arvioimiseen, joutuu yritys hinnoittelemaan riskin sopimuksen sisään. Toisaalta puutteellinen tietojen saatavuus voi vaikuttaa ongelmaluottojen ja luottotappioiden määrää nostavasti, mikä osaltaan nostaa riskitasoja ja luottojen hintoja. Mahdollisuus riittävään riskien arviointiin on näin sekä yritysten että kuluttajien etu.

EK arvioi, että luottotietolain mukaisten luottotietojen supistaminen vaikuttaisi siihen, että luotonannossa jouduttaisiin etsimään uusia tapoja arvioida luottopäätöksen tekemistä. Kiinnitämme huomiota siihen, että maksuhäiriömerkinnät kuvaavat jossain määrin luottoriskiä myös tulevaisuudessa. Esimerkiksi Suomen Asiakastiedon tilastojen mukaan aiemman maksuhäiriömerkinnän saaneilla henkilöillä on merkittävästi suurempi riski uusien maksuhäiriömerkintöjen saamiseen.

Mikäli luottoriskin arvioimiseen on käytössä nykyistä vähemmän tietoa, johtaa tämä todennäköisesti luotonannon riskien nousuun ja sitä kautta luoton hinnannousuun asiakkaille. Myös muut sopimuskustannukset saattavat nousta tilanteissa, joissa yritys joutuu tekemään asiakkaan tilanteesta kattavampaa arviointia. Tämä saattaa johtaa tilanteisiin, joissa osa asiakkaista saa hylkäävän luottopäätöksen suppeampien luottotietomerkintöjen vuoksi, vaikka nykyisin saatavilla olevilla laajemmilla tiedoilla luotto olisi voitu myöntää. Huomionarvoista on myös erityisen lyhyiden maksuhäiriömerkintöjen mahdollinen yhteensopimattomuus kuluttajansuojalain vaatimusten kanssa, joiden mukaan luotonantajan on ennen luottosopimuksen tekemistä arvioitava, kykeneekö kuluttaja täyttämään luottosopimuksen mukaiset velvoitteensa.

Maksuhäiriömerkinnät ovat nykyisellään keskeinen osa kuluttajansuojalaissa mainittuja riittäviä tietoja, joiden perusteella arviointia tehdään.

EK arvioi, että yrityksille tehtävässä luotonannossa luottotiedot ovat erilaisessa roolissa kuin kuluttajille myönnettävien luottojen arvioinnissa. Yritysluotonannossa merkittävässä roolissa on luottotietojen lisäksi selvitys yrityksen taloudellisesta tilanteesta. EK kiinnittää huomiota, että erityisesti uusien yritysten kohdalla asiakirjaselvitystä yrityksen aiemmasta toiminnasta ei ole laajasti käytettävissä, mikä voi vaikuttaa erityisesti uusien yritysten luotonantoon. EK kiinnittää huomiota myös siihen, että yritykset tarkastelevat monesti asiakkaaseen liittyvää luottoriskiä myös arvioidessaan, voidaanko tavaroita tai palvelua myydä laskulla tai muuten luottokauppana. Luottotietojen supistaminen saattaisi johtaa nykyistä laajempaan ennakkomaksujen tai vakuuksien vaatimiseen. Tämän kehityskulun johdannaisvaikutuksia on niin ikään hankala ennakoida.

Merkittävä luottotietolain mukaisten luottotietojen käyttötarkoitus on myös vuokralaisen luottokelpoisuuden arviointi. Erityisesti asuinhuoneiston vuokrauksessa luottotiedoilla on merkittävä rooli. EK pitää keskeisenä arvioida, mikä vaikutus luottotietojen supistamisella on vuokra-asunnon saamisessa. Arviomme mukaan saatavilla olevien luottotietojen supistaminen tulee johtamaan jossain määrin siihen, että vuokravakuuksia, selvitystä vuokralaisen tulotiedoista tai suosituksia aiemmilta vuokranantajilta maksukyvystä vaaditaan nykyistä laajemmin. EK kiinnittää huomiota siihen, että vuokra-asunnon saamisella on yleisesti laajoja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Yleisten asuntopoliittisten näkökulmien lisäksi kiinnitämme huomiota siihen, että vuokra-asunnon saamisella on merkitystä siinä, voiko ihminen ottaa vastaan työtä muulta kuin kotipaikkakunnaltaan. Pidämme tärkeänä, että muutos ei heikennä mahdollisuuksia muuttaa uudelle paikkakunnalle työn perässä ja siten lisää työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmaa.

3. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja tulee lyhentää maltillisemmin

EK ehdottaa harkittavaksi sitä, että luottotietolain mukaisten maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikaa lyhennettäisiin maltillisemmin. Hallituksen esitystä maltillisempi säilytysaikojen lyhentäminen pienentäisi edellä mainittuja ongelmia, kun luottotiedot olisivat ehdotettua laajemmin käytettävissä. EK:n näkemyksen mukaan tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi seuraavilla tavoilla.

Ensimmäisenä vaihtoehtona EK ehdottaa nykymuotoisen luottotietolain muuttamista siten, että maksuhäiriömerkintöjen säilytysaika olisi nykyisen kahden vuoden sijaan vuosi ja säilytysaikana tulleiden uusien merkintöjen tuoma pidennys poistettaisiin. Tällainen malli turvaisi riittävän laajojen tietojen käytettävyyden ja toisaalta lyhentäisi maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikaa huomattavasti nykyisestä. Tällainen malli olisi

myös velallisen kannalta selkeämpi, kun merkinnän kesto olisi aina selkeästi yksi vuosi, ja osaltaan ratkaisisi hallituksen esityksessä kuvatun haasteen sääntelyn monimutkaisuudesta ja vaikeaselkoisuudesta.

Toisena vaihtoehtona ehdotamme harkittavaksi mallia, jossa maksuhäiriömerkintä voisi poistua kuukauden kuluessa saatavan suorittamisesta, mikäli henkilöllä on vain yksi maksuhäiriömerkintä. Mikäli merkintöjä on useampi, poistuisivat merkinnät 12 kuukauden kuluessa siitä, kun kaikki kyseisellä hetkellä avoinna olleet saatavat on maksettu. Mikäli 12 kuukauden aikana tulisi uusia merkintöjä, katsottaisiin niiden säilytysajat aiemmista merkinnöistä riippumattomana asiana. Joka tapauksessa merkinnät tulisi poistaa 18 kuukauden kuluessa merkinnän tallentamisesta. Tällaisten elementtien varaan rakentuva malli voisi arviomme mukaan toisaalta toteuttaa tavoitetta saada lyhennettyä maksuhäiriömerkinnän kestoa tilanteessa, kun saatava on maksettu, mutta porrastus auttaisi luottoriskien hallinnassa sekä välttäisi osan edellä kuvatuista hallituksen esitykseen liittyvistä riskeistä ja negatiivisista johdannaisvaikutuksista.

5. Lain soveltamisala ja henkilötietojen käsittely

EK kannattaa hallituksen esitykseen tehtyä selkeyttämistä luottotietotoiminnan harjoittajan ja yksittäisen luotonantajan henkilötietojen käsittelyperusteisiin, sillä luottotietojen käyttö luotonannossa voi perustua tilanteesta riippuen useaan eri vaihtoehtoiseen henkilötietojen käsittelyn käsittelyperusteeseen. EK niin ikään kannattaa hallituksen esitykseen tehtyjä täsmennyksiä lain soveltamisalan osalta.

EK jakaa Finanssiala ry:n lausunnossaan esittämän kannan suhteessa kumottavaksi esitettävään 29 §:än ja yrityskytkentätietojen sekä yrityksen vastuuhenkilöitä koskevien tietojen hankkimiseen.

EK ehdottaa, että eduskunta tekee hallituksen esitykseen edellä kuvatut maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja koskevat muutokset.